

BERETNING

Yemen på et sølvfad

Trods syv år med saudiarabiske bombninger står Houthibevægelsen i Yemen stærkere end nogensinde. Siris Hartkorn beretter fra Sanaá, der klarer sig meget bedre end forventet trods krigens brutalitet. Men måske netop derfor er der lange udsigter til fred.

Af Siris Hartkorn

Da jeg i morges sad på min tagterrasse og drak kaffe, fløj tre militærhelikoptere lavt hen over huset efterfulgt af summende droner. Jeg har ofte set saudiarabiske jetfighters, eksplosioner fra luftangreb, røg fra affyrede missiler og hyp-pigt fyrværkeri og tracerbullets fra nærliggende byrullupper. Men jeg har i de ti år, jeg har drukket kaffe på samme tag, aldrig før set helikoptere eller droner.

Sammen med tanks, missilsystemer, militære processioner og fremvisning af søminer er helikopterne og dronerne en del af den magtdemonstration, som Yemens nordlige houthibevægelse i disse dage udøver et par gader fra mit hus i Sana'a. Og signalet fra houthierne her små to uger inden krigens parter våbenhvileaftale udløber, er klart: Vi er ikke længere den lokale rebelgruppe, som Saudi-Arabien, i spidsen for en koalition af ni lande, i 2015 erklærede krig. Vi er, syv år senere og trods importrestriktioner og økonomiske sanktioner, en fuldvoksen hær med potentiale til at destabilisere hele regionen.

Houthibevægelsen er dermed endt som den selvopfyldende profeti, Saudi-Arabien gik i

krig for at forhindre. Hvad der for syv år siden var en lille lokal rebelgruppe uden andre våben end kalasnikows og uden nævneværdige bånd til Iran, udgør i dag en reel sikkerhedsrisiko på Saudi-Arabiens grænse til Yemen.

Houthierne har stærke forbindelser til Iran og en våbenkapacitet, der rækker fra det Røde Hav til oliefelterne i Saudi-Arabien og millionbyerne Abu Dhabi og Dubai.

Saudi-Arabiens årelange luftbombardementer af det nordlige Yemen, kombineret med importrestriktioner og lukning af centralbanken i Sana'a har altså ingen negativ effekt haft på houthiernes militære kapacitet.

Tværtimod har de haft to utilsigtede effekter, som tilsammen har gødet jorden for houthiernes styrkede position: Krigsøkonomi og et stærkt autoritært styre.

Krigsøkonomien opstod i skyggen af den humanitære krise, som blev skabt, da man fra Saudi-Arabiens side lukkede centralbanken i Sana'a i 2016, samtidig med at man indførte importrestriktioner. Det, der skulle have ramt houthierne, kom dog i stedet utilsigtet til at

åbne op for en paralleløkonomi, hvor houthierne, blandt andet gennem dobbelttold, dobbeltbeskatning og smugling, blev rigere, mens civilbefolkningen var dem, der blev ramt af de økonomiske sanktioner.

Det autoritære styre blev muliggjort af det eksterne pres, som hyppige luftbombardementer og økonomiske sanktioner påførte det nordlige Yemen. Med deres militære forsvar som undskyldning fik houthierne nemlig magtfulde nordlige stammer på deres side og skabte, som det første regime i det nordlige Yemen, statsmonopol på anvendelsen af vold med en dertilhørende effektiv politistyrke.

At Al-Qaeda og andre militante islamiske grupper er ikke-eksisterende i houthikontrollerede områder, kan tilskrives det effektive efterretningsapparat. Det samme efterretningsapparat har dog skadet ytringsfriheden, pressefriheden og den politiske frihed i det nordlige Yemen.

Stabilitet i Sana'a

At houthierne med en kombination af autoritært styre, effektivt militært forsvar og paralleløkonomi har formået at skabe stabilitet og sikkerhed i deres områder, herunder hovedstaden Sana'a, er tydeligt, når man sammenligner Sana'a med den officielle regerings midlertidige hovedstad i syd, Aden. Aden er hovedsæde for import, centralbank, regeringsbygninger samt de penge, der strømmer ind fra koalitionslandene for at støtte den officielle regering under navnet Presidential Leadership Council. Aden er også byen, hvor både havn og lufthavn fungerer normalt og uden restriktioner.

I modsætning hertil er Sana'a i det nordlige Yemen totalt isoleret. Centralbanken har været lukket siden 2016, samme år som lufthavnen blev lukket.

Siden centralbanken lukkede, er offentligt ansatte gået på arbejde uden at få udbetalt løn. Folk, som har haft brug for medicinsk hjælp udenfor Yemen, har måttet ud på en 14 timer lang køretur til nærmeste lufthavn i Aden – hvis de vel at mærke kunne skaffe et pas og ikke blev anholdt ved de mange checkpoints undervejs.

KRIGEN KORT

2012: Den mangeårige præsident Ali Abdullah Saleh går af i Yemen og overdrager magten til sin vicepræsident Abdo Rabur Hadi i et en-kandidatsvalg. En national dialog med deltagelse af alle Yemens politiske og religiøse grupperinger udarbejder en plan for Yemens politiske fremtid, og Yemen bliver fremhævet som den mest succesfulde politiske proces efter det arabiske forår.

2014: Houthi-rebellerne fra det nordlige Yemen, der har været en del af Det Arabiske Forår, overtager hovedstaden Sana'a i protest mod Hadi og overgangsregeringen, som de ikke mener har implementeret planen fra den nationale dialog.

2015: Saudi-Arabien står i spidsen for en koalition af ni lande med opbakning fra USA og Storbritannien og starter luftbombardementer af alle områder kontrolleret af houthierne.

2018-2022: Frontlinjerne forbliver relativt uændrede og mens Saudi-Arabien fortsætter deres luftbombardementer af houthi-kontrollerede områder, begynder houthierne i stigende omfang at svare igen med missil- og droneangreb rettet mod Saudi-Arabien og De Forenede Arabiske Emirater.

I april 2022 indgår parterne en to-måneders våbenhvile, der bliver genforhandlet to gange. 2. oktober 2022 udløb våbenhvilen og forsøg på at forhandle en forlængelse er i skrivende stund endnu ikke lykkedes. Den yemenitiske regering og koalitionen beskylder houthierne for urealistiske krav i forbindelse med genforhandling af våbenhvilen.

Kun de skibe, som koalitionen lejlighedsvist giver tilladelse, lægger til med benzin og hvede i havnebyen Al-Hudaydah, og der har ikke været officiel strømforsyning, siden krigen brød ud.

Alsonainah, Sana'a, Yemen
Foto: Saif Albadni/ Unsplash

Læg dertil, at Sana'a har været udsat for over 1.500 runder af luftangreb siden 2015, der udover militære anlæg har ødelagt civile hjem, hospitaler, skoler, veje, telenetværk, regeringsbygninger med mere, ifølge blandt andet det uafhængige dataindsamlingsprojekt Yemen Data Project.

Virkeligheden overrasker

På papiret skulle man altså tro, at Aden klarer sig bedre end Sana'a. Men virkeligheden overrasker. Havnebyen Aden, der før krigen var feriedestination for mange yemenitter og kendt for sine indbydende hoteller, restauranter og sit friske indtryk, ligner i dag en spøgelsesby. Bygninger, der blev ødelagt i kampe helt tilbage i 2015, står stadig som ruiner.

Der er langvarige strømafbrydelser, og ankommer man om aftenen, er det svært at tro på, at den mørklagte by er Yemens de-facto hovedstad for den officielle regering.

Forretninger er lukket, internet og telefonforbindelser ustabile, der er køer til tankstationer-

ne, hvor prisen på benzin i skrivende stund er dobbelt så høj som i Sana'a (21,800 YER i Aden mod 11,500 YER i Sana'a per tyve liter).

Uofficielle militser patruljerer bevæbnede rundt i beboelsesområderne af mangel på politi og sikkerhed, og byen genlyder dagligt af skud fra attentater, bilbomber og håndgranater.

Den økonomiske situation er desperat, da valutaen i Aden kun er halvt så meget værd som den i Sana'a (1,112 YER til 1\$ i Aden, mod 558 YER til 1\$ i Sana'a), mens dagligvarer er op imod dobbelt så dyre.

Kvinderne i Aden, der før krigen var dem, der gik mindst tildækkede, er i dag sorte skygger, der går gennem gaderne uden så meget som en hånd eller et par øjne utildækket, for gevandterne er deres eneste beskyttelse i en by, hvor militante islamiske grupperinger er til stede, og kriminaliteten, inklusiv bortførelse af kvinder, er høj. At den officielle yemenitiske regering hverken har formået at skabe økonomisk eller fysisk sikkerhed for indbyggerne i Aden eller andre dele af det sydlige Yemen, skyldes i høj grad interne magtkampe, udbredt korruption,

AKTØRERNE OG DERES INTERESSER

Houthierne: Oprindeligt en zaidi (gren af shia-islam) rebelgruppe fra Sa'ada i det nordlige Yemen, der også går under navnet Ansar Allah. Gruppen kæmpede seks runder af krig mod Yemens regering fra 2004-2010 og var en del af Det Arabiske Forår i 2011. Houthierne kontrollerer i dag hovedstaden Sana'a og det befolknings-tætte nordvestlige Yemen.

Den officielle yemenitiske regering: Frem til 2022 ledet af overgangspræsident Abu Rabo Hadi, nu i stedet et præsidentråd (PLC) bestående af repræsentanter fra de forskellige grupperinger i anti-houthi alliancen, herunder det muslimske broderskab (Islah), sydlige separatister (STC) og dele af tidligere præsident Saleh's parti GPC. Til trods for den større repræsentation i den officielle yemenitiske regering er denne fortsat dybt splittet og interne militære kampe

og attentater er hyppige. Officielt kontrollerer PLC havnebyen Aden som midlertidig hovedstad og det tyndt befolkede sydøstlige Yemen. I realiteten er militær og sikkerhedstyrker dog splittede og primært kontrollerede af individuelle grupperinger, stammer og militante islamiske grupper.

Saudi-Arabien: Stod i spidsen for den koalition, der i 2015 interвенerede i krigen i Yemen på vegne af tidligere præsident Hadi. Saudi-Arabien og De Forenede Arabiske Emirater har været de mest aktive i koalitionen, og Saudi-Arabien har blandt andet stået bag 25.054 runder af luftbombardementer (kilde: Yemen Data Project). Saudi-Arabien gik ind i krigen for at forhindre houthibevægelsen i at udvikle sig til en sikkerhedstrussel på grænsen mellem Saudi-Arabien og Yemen samt for at forhindre iransk indflydelse i Yemen.

og at gentagne forsøg fra særligt Saudi-Arabien på at skabe en stærk yemenitisk regering som modspil til houthierne er slået fejl.

Nordpå, i Sana'a, der på papiret er totalt isoleret, uden lufthavn, strøm, benzin og centralbank, er virkeligheden en ganske anden. En tur gennem Sana'a *by night*, er en tur gennem en by, hvor solcelledrevne gadelygter lyser om kap med blinkende butiksfacader og festfyrværkeri fra de mange daglige bryllupper.

En by, hvor trafikken er livlig, hvor nye cafeer, butikker og restauranter med smarte navne og nye koncepter popper op med en fart, så man knap kan følge med. En by hvor supermarkedernes hylder bugner af vestlige varer, og hvor 4G-internet som det første sted i Yemen blev introduceret i foråret. Byens mange cafeer fyldes dagligt af kvinder, der mødes med veninder, familie eller venner, fejrer fødselsdage eller universitetsksamener. Kvinderne har i stor stil smidt de sorte abayaer og niqabber ud til fordel for farverige gevandter og løst dækkende tørklæder og kaftaner over skinny jeans og stiletter.

At den officielle yemenitiske regering har spillet totalt fallit over for befolkningen i det sydlige Yemen, står hævet over enhver tvivl. Men spørgsmålet er, hvor meget af den positive udvikling i det nordlige Yemen, der kan tilskrives houthierne. Her er transformationen af kvinders rolle i Sana'a og det nordlige Yemen særlig interessant. Før krigen var det et sjældent syn at se kvinder arbejde i forretninger.

Nu ejer kvinder mange af de forretninger, der åbner i byen. Før krigen var det forbeholdt kvinder fra privilegerede familier at tage en universitetsuddannelse, nu er der flere kvinder end mænd på universiteterne, og selv kvinder fra landsbyerne får i højere grad en uddannelse.

Kvinderne i Yemen har taget et kvantespring de seneste år, særligt i form af uddannelse, økonomisk frihed og bevægelsesfrihed, og det er hverken houthierne eller de velmenende internationale NGO'ers fortjeneste. At kvinderne er stormet frem skyldes ironisk nok selvsamme humanitære krise, som i første ombæring gjorde kvinderne mere udsatte.

DEN HUMANITÆRE KRISE

FN anslår, at 23,4 millioner yemenitter har brug for humanitær assistance, herunder at 19 millioner har brug for mad og at 7,3 millioner befinder sig i akut hungersnød. Krigen i Yemen har ikke resulteret i store flygtningestrømme, men FN anslår, at fire millioner yemenitter er internt fordrevne. Der findes ikke samlede opgørelser over krigens civile dødstal, men det uafhængige Yemen Data Project anslår, at 10.243 civile er blevet såret i luftangreb, og 8.983 er blevet dræbt siden luftbombardementerne startede i 2015. Siden starten af 2018 er 9.483 civile blevet såret og 5.317 civile dræbt i konflikten ifølge FN's Civilian Impact Monitoring Project (CIMP).

Styrken i civilsamfundet

Da krigen i Yemen brød ud og blev efterfulgt af økonomiske sanktioner, ramte det de fleste familier hårdt. Og hvor mange mænd med ét blev arbejdsløse, mistede modet og forsvandt ned i et hul af qat eller drog til frontlinjerne for at kæmpe, stod de arbejdende kvinder, der primært havde jobs i den offentlige sektor, tilbage med en lukket centralbank og dermed ingen løn.

I nogle år behøvede man blot at gå ud af sin hoveddør, for at den økonomiske desperation kunne ses og mærkes. Overalt i Sana'a blev man mødt af mennesker, der indtil for nylig havde haft mad på bordet og ordentligt tøj på kroppen, men nu var henvist til at tigge på gaderne.

Men så skete der noget. Samtidig med at civilsamfundet lagde om til solenergi af mangel på andre strømkilder, begyndte de første online catering-, kosmetik- og skrædderforretninger, der var startet af kvinder, at poppe op. Udviklingen tog fart, og mange af de forretninger, der var startet på Facebook, voksede, så kvinderne åbnede kontorer, butikker eller cafeer og hyrede ansatte.

I takt med at kvinderne i flere familier blev forsørgere for arbejdsløse ægtemænd, fædre, brødre og disses familier, fik kvinderne også mere frihed. Frihed til at klæde sig som de ville, frihed til at køre (og købe) egen bil og til at bevæge sig rundt i det offentlige rum på en måde, som tidligere var forbeholdt kvinder fra meget privilegerede og åbensindede familier.

Det stigende antal kvindelige iværksættere og kvinde-ejede private virksomheder, kombineret med den høje arbejdsløshed (og krigsdødelighed) blandt mænd fik samtidig mange familiers øjne op for vigtigheden af uddannelse af deres døtre som den eneste vej til at sikre dem økonomisk i fremtiden.

Det lyder næsten for godt til at være sandt, at en krig og en humanitær krise har kunnet resultere i grøn energi, sikkerhed, økonomisk stabilitet og et kvantespring for kvinders udvikling og ligestilling i Mellemøstens fattigste land. Det lyder næsten endnu mere utroligt, at et stærkt og initiativrigt civilsamfund, som kan tilskrives en stor del af æren for den positive udvikling, kan gå i spænd med et autoritært styre, som ikke tillader nogen former for opposition.

Forholdet mellem civilsamfund og houthi-staten er dog heller ikke gnidningsfrit.

Igen tjener kvindernes frigørelse som eksempel. Houthierne og andre konservative dele af samfundet har flere gange forsøgt at indskrænke kvindernes frihed. Men hver gang er man blevet mødt med så stor folkelig modstand, inklusive på sociale medier, at man har måttet trække i land.

Modsat lande som Saudi-Arabien og Iran har det i Yemen nemlig aldrig været statens rolle at regulere kvinders grad af frihed. Det har i stedet været et familieanliggende. Forsøg fra houthierne på at politisere eller regulere kvinders gøren og laden samtidig med at de rekrutterer Yemens unge mænd til frontlinjerne og ikke kan garantere lønninger til offentligt ansatte, er derfor blevet et økonomisk spørgsmål.

De yemenitiske familier har brug for kvindernes indtægt, og houthierne har brug for et stærkt civilsamfund, der formår at skabe økonomisk vækst i den private sektor midt i en humanitær krise, hvor den offentlige sektor er i knæ.

I disse dage arbejder FN og andre internationale aktører intensivt på at genforhandle våbenhvileaftalen i Yemen. Ikke så meget for yemenitternes skyld, som fordi at daglige angreb på oliefelter i Saudi-Arabien og golflandene går dårligt i spænd med USA og Europas behov for en stabil olie- og gasproduktion som alternativ til den russiske.

Men mens civilsamfundet i Yemen ønsker fred, har houthierne brug for krigen, for uden parallel krigsøkonomi og det eksterne pres, der muliggør den autoritære stat, vil bevægelsen ikke kunne opretholde sin styrkeposition på sigt.

Og med helikoptere og droneopvisninger i luften over en by i blomstrende vækst signalerer houthierne derfor, at prisen for fred er høj – for hvorfor skulle bevægelsen nedlægge våbnene og gå en usikker politisk fremtid i møde, når krigen har serveret dem alt, hvad de kunne ønske sig, og lidt til, på et sølvfad?

Siris Hartkorn er leder af sikkerhedsvirksomheden Safer Yemen, der er baseret i Sana'a. Safer Yemen har leveret bæredygtige sikkerhedstjenester til organisationer og virksomheder, der er skræddersyet til den specifikke kontekst af deres operationer i Yemen siden etableringen i 2012.